

► TEMA

Destacar allò que convé

Les commemoracions tenen per objecte divulgar personatges i fets històrics entre la població i estimular-ne els estudis per part dels especialistes. Tampoc no se sostreuen a la interferència ideològica i, en conjunt, ofereixen singularitats remarcables.

Commemoracions singulars

◆ Gabriel Ensenyat Pujol *

Hi ha commemoracions peculiars. Una n'és, enguany, la d'Anselm Turmeda, relativa a la

mort de l'autor. Realment, no en sabem l'any. L'última notícia coneguda en vida és de 1423, quan el rei Alfons el Magnànim el convidava a retornar als seus dominis. El franciscà islamitzat no va fer-ne cas i a partir d'aquí li perdem la pista. De gué morir un cert temps després. De manera que el que en realitat

commemoram és que el 1423 encara era viu. Quan no tenim certes cronològiques cal aprofitar qualsevol avinentesa plausible, i aquesta n'és una.

Una cosa semblant va ocórrer el 1977 quan a Espanya es va commemorar el mil·lenari de la redacció de les famoses 'Glosas Emilianenses', presentades com la primera mostra escrita en castellà (en realitat estan confegides en un romanç que no és el castellà, però això ara són figues d'un altre paner). El text es considerava del segle X, sense indicació de cap any específic. Qualsevol any del segle XX servia,

doncs, per al propòsit. Es va triar aquella data de manera aleatòria. Després hem sabut que el manuscrit que conté les glosas és del segle X, però el text copiat és un segle posterior. La commemoració s'avençà una centúria. Fa més poc va ocórrer un cas similar en relació amb el naixement d'Ausiàs March. Tampoc no se'n coneixia l'any, però certs indicis apuntaven el 1397.

Quan el 1997 es va commemorar l'efemèride, un document inèdit exhumat va demostrar que havia nascut el 1400. Les commemoracions estimulen els estudis entorn de la qüestió i, a vegades, proporcionen sorpreses. A València va ocórrer un altre cas significatiu, bé que diferent. Jaume I va conquerir la ciutat el 1238. Així que el 1938 tengué lloc la corresponent commemoració. El moment, en plena guerra civil, feia difícil no sostreure's del context i la imatge que es presentà del monarca fou la d'un rei progressista, federalista i gaibé republicà. El franquisme victoriós organitzà el 1940 una contracomemoració, en la qual es presentava Jaume I com un monarca dretà, espanyolista i quasi bé franquista.

* Professor del Departament de Filologia Catalana i Lingüística General de la UIB

► TEMA

Bons lectors i bons escriptors

Els bons llibres d'història són aquells que permeten arribar al lector a entendre els processos històrics explicats, més enllà de si inclouen moltes dades o no. En això hi ajuda que els historiadors siguin bons escriptors i, per tant, també bons lectors.

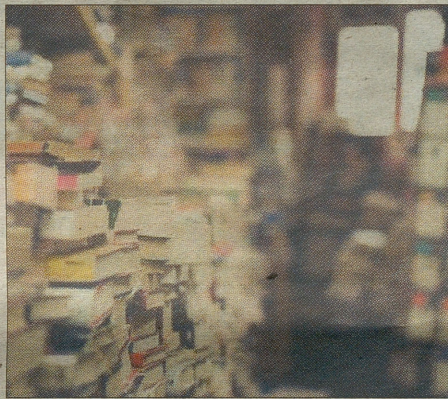
És la història un gènere literari?

◆ Josep Maria Buades *

Per als grecs estava clar. Segons el seu panteó, al Mont Par-nàs el déu Apol·lo residia acompanyat de les nou muses. Una d'elles, de nom Clio, era l'encarregada d'inspirar els historiadors. Per tant, en l'antiguitat clàssica estava clar que redactar un llibre d'història era una

activitat amb un fort component artístic, no massa allunyada de la poesia, la pintura o la música. No obstant això, el que diferenciava els historiadors de la resta de literats era el seu compromís amb la veritat. La història s'havia de fonamentar en fets comprovats i l'historiador no es podia donar el luxe de crear personatges nous o inventar-se situacions que no haguessin succeït en realitat. A més, quan hi havia dubtes sobre la veritat d'algun

fet, l'autor havia d'avisar-ho al lector. Per als mites restaria la poesia èpica, la qual disposava d'un marge de llibertat més gran.

A l'Edat Moderna la història serà emprada en part per a l'especulació filosòfica, en especial per explicar l'origen del poder de l'Estat. Al segle XIX la història assumirà un doble paper: per una banda, sustentará els mites fundacionals dels es-

tats-nació que s'estaven creant i, per l'altra, servirà de base fàctica per a les ciències socials que s'anaven obrint espai en el món acadèmic. Economistes, sociòlegs, antropòlegs, filòlegs i fins i tot psicòlegs cercaran en els llibres d'història dades que comprovassin les seves teories, amb resultats a vegades decebedors. Al mateix temps, els historiadors professionals incorporaran les eines metodològiques d'aquestes noves disciplines, amb l'ànim d'analitzar millor el passat.

Tot i que la història 'científica' no té per què ser narrativa, joestic entre els que pensa que els bons historiadors sovint són bons escriptors. De Tucídides a Vicens Vives la qualitat d'un assaig històric també es nota en el seu valor literari.

* Doctor en Història

► TEMA

Progrés o amenaça?

Centenars de líders mundials, acadèmics, investigadors i empresaris, sobretot tecnològics, s'han donat cita aquesta setmana passada al Regne Unit per debatre sobre els reptes que planteja la intel·ligència artificial i si pot posar en risc la humanitat.

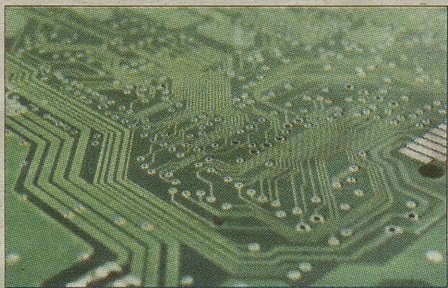
Intel·ligències artificials: ChatGPT, solució o problema?

◆ Bernat Sacares Salas *

Uns mesos enrere les xarxes socials es feren ressò d'una nova intel·ligència artificial (IA) molt complexa: ChatGPT. Per primera vegada una IA tan elaborada estava a la disposició de qualsevol persona amb accés a Internet. Així i tot, no era l'única, ja que n'existien

d'altres però amb moltes limitacions. El ChatGPT, com el seu nom indica, és una IA que funciona amb el que un l'hi escriu al seu xat. La precisió de la informació, que es transmet al programa, provocarà, conseqüentment, resultats més concrets. La redacció d'un paràgraf molt elaborat, per exemple, farà que la IA sigui conscient de la complexitat i intenti adequar-se al màxim a la petició rebuda. Per tant, pot ser una eina de suport a l'hora

de recopilar informació, però també, per redactar treballs. Aquesta darrera opció ha provocat problemàtiques, ja que, avui en dia, encara no es pot detectar si un text ha estat generat per una IA o és el resultat de la redacció d'una persona. Es coneixen casos en què ha estat aprofitada pels estudiants i acadèmics per elaborar els seus treballs.

Tot i que encara té mancances, evoluciona constantment per donar un servei més correcte als seus usuaris complint totes les peticions

que va rebent. Per aquesta raó, molts de països han començat a prendre mesures per limitar-la. Les restriccions responen, sobretot, a què la IA en evoluciona en funció de la informació que obté, també ha suposat que alguns aprofitin els seus coneixements per dur a terme delictes com atorgar informació personal de tercers, vulnerant la seva privacitat. Com veiem, les IA són una eina molt útil si s'usen correctament, però també si es fa perjudicant altres persones. Per tant, la pregunta sobre aquesta tecnologia seria la de: hauríem de limitar els nostres avanços tecnològics per evitar que es puguin cometre certs crims o seguir desenvolupant-les, tot i els, possibles perills?

* Graduat en Història per la UIB i estudiant del Màster de Patrimoni Cultural.

CUESTIONES DE ACTUALIDAD DESDE LA ÓPTICA DE EXPERTOS UNIVERSITARIOS

COORDINACIÓN
 Sebastià Serra i Busquets
 ◆
 Antoni Vives Reus
 ◆
 Rafel Puigserver Pou (CEDOC-UIB)
 ◆